

Félelemre volt oka mindenkinek. 1944 késő tavaszán elhurcolták a faluból az itt élő, ekkor már egyetlen zsidó családot. Neuvirth Dávidnak hívták. Apjától, Neuvirth Bernáttól örökölte kicsinyke korcsmáját, néhány hold földjét a határban. Ezekből élt halkán és szelíden a feleségével, s ők nevelgették két kis unokájukat. Őket is elvitték. Neuvirth Dávid és a felesége talán a légynek sem mertek volna ártani. Itt a délkeleti végeken a zsidók sem tudtak vagyonokat felhalmozni, ha erőszakos erdőki-termelésüket meg nem finanszírozták a bankok. Neuvirth Dávidot nem kerülgették hitelkínálataikkal a bankok, s egyébként is feleségével együtt szerette a természetet, jobban az élő fákat, mint a fűrészelt deszkákat, gerendákat. Deportálták őket, miközben a fronton meghaltak a magyar és a román katonák is. A második világháború papolci református hősi halottait is befogadta a templom. Csorja Ferenc jóvoltából 1977 óta emléktábla őrzi nevüket: *Becsek Sándor, Benedek József, Csorja Bálint, Deák Imre, Debreci Kálmán, Dombora Béla, Fésüs Ferenc, J. Kelemen Sámuel, A. Kelemen Sámuel, Kelemen András, Kelemen Zsigmond, Kelemen B. Ferenc, Kis Sós Imre, Mikola Károly, Márton József, Nagy János, Nagy Lukács, Ráduly Mihály, Török Sádor.*

A román ajkú papolci lakosok közül a háború áldozatai lettek: *Angăseală Nicolae, Angăseală Vasile, Diacon Ion, Diacon Nicolae, Magoş Gheorghe, Magoş Ion, Macovei Nicolae, Olteanu Nicolae.*

Az új román hatalmi berendezkedés

Elmúlván a második világháború, elmúlt a magyarok uralma is Észak-Erdély és Székelyföld fölött. 1944. szeptember 11-én a győztes orosz csapatok első négy katonája megjelent Papolcon. 1944. augusztus 23-án a román hadsereg átállt a szovjetekhez. Mindenki sejtette, hogy Erdély újra Románia része lesz. A nagy káoszban a falu értelmiségének nagy része Magyarországra menekült. Nagy volt a lelkesedés a románok között. Újra a falu urának érezték magukat, s újra megalázhatták a magyarokat. Papolcon is megszervezték a vasgárdát, minden magyart fasisztának neveztek, szabadjára engedték a bosszúállás szellemét. Oktalanul sértegették, ütötték, verték, rugdosták az utcán, a munkahelyen, a korcs-

mában a magyarokat. A vasgárda indulatainak a megfékezésére nem egy helyen az orosz katonáknak kellett beavatkozni. Ennek köszönhető, hogy 1944 őszén a magyar nemzetiségű Kocsis Károly lett Papolc bírója, és Ajtai Ernő a jegyző. Az impérium-váltást követően azonban nem a szakértelem, nem a hozzáértés, még csak nem is a közösségben szerzett tekintély, az új rendszerhez, a kommunizmushoz való hűség lett a hatalmi pozíciókba kerülés mércéje. Így került a falu élére, és lett a néptanács elnöke a sokak számára rossz emlékű Kelemen Pál Zsigmond, aki a központi akaratot és utasításokat is túllihegve buzgólkodott a magántulajdon államosítása és a kollektivizálás megvalósítása körül. 1950-től Bagoly Józsefet, 1952-től Bocskor Mihályt, 1956-tól László Lajost, majd 1960-62 között ismét Bocskor Mihályt nevezték ki a papolci néptanács elnökének. 1962-től 1968-ig Lepácsek Tibor volt a néptanács elnöke. Nem kevés részük volt benne, hogy a magyar lakossággal együtt a helyi román-ság is rossz emléket tápláljon irántuk.

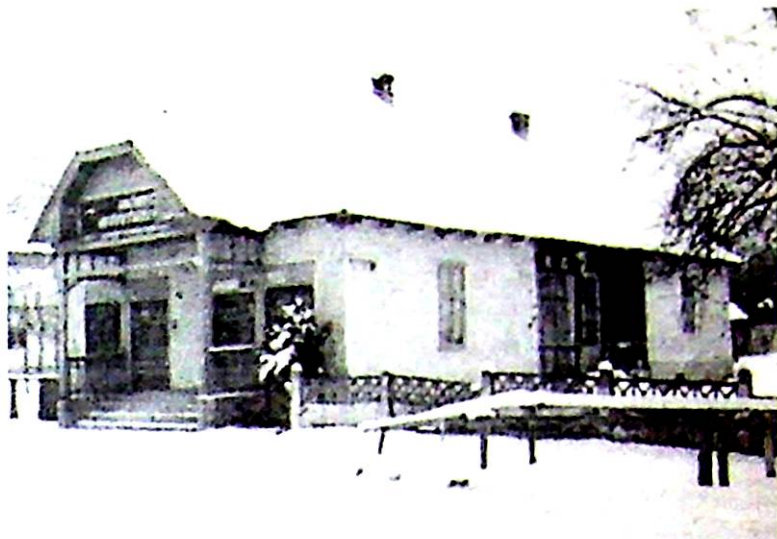
1968-ban Papolc önállóságát megszüntették. Közigazgatásilag Zágonhoz csatolták a települést. Ezzel végleg hanyatlásnak indult Papolc. Lakossága folyton apad, magyarsága elhúzódik a faluból. Az öregek még maradnak, mert máshol sincs számukra perspektíva, de a fiatalok azt keresik, hol tudnak maguknak jobb megélhetést biztosítani.

A falu igazi romlása a Román Kommunista Párt 1946-ban deklarált választási győzelmével kezdődött. 1945-ben a földreform jelszavával kisajátították a középbirtokokat is, majd 1947-ben elkezdődtek az államosítások, a korábban önszerveződéssel létrejött szövetkezetek kisajátítása. Megszűnt a Hitelszövetkezet, erőszakkal kisajátították a Hangya Fogyasztási Szövetkezetet. Ez utóbbi kisajátítására az akkori elnök, Bede Sándor így emlékezett: *„Mi, a Hangya Fogyasztási Szövetkezet vezetői négy év alatt létesítettük a szövetkezetet. Berendeztük mindenféle bolti felszereléssel. Telket vásároltunk, házat építettünk, és a tagoknak minden évben, üzletrészüik arányában osztalékot is fizettünk. Tettük ezt akkor, amikor a faluban még öt erős magánkereskedés működött... Mindezen munkánk jutalmául 1948. február 8-án a községházánál felvettek egy román nyelvű jegyzőkönyvet, melynek értelmében én üdvözlöm a megjelenteket, a gyűlést megnyitom, és felkérem az új, kinevezett igazgatóságot a szövetkezeti vagyon átvételére. Az igazság: ...sem a gyűlésen nem voltam jelen,*

sem a vagyont jószántamból nem adtam át.” Ilyen világ volt akkor.

1948. március 1-én a szövetkezet központból kinevezett új elnöke jegyzőkönyvben nevezte meg az új vezetőségi tagokat: Kelemen Pál Zsigmond elnök, Tóth Gerő ügyvezető, Földes Sámuel, Jakab József, Kelemen Bálint, Kocsis Márton, Mikola Lajos, Török Bálint, Fésüs György, Bagoly Lajos igazgatósági, illetve felügyelő-bizottsági tagok.

Az államosítások Papolc községben 1948-1950 között zajlottak. A tulajdon kollektivizálásával párhuzamosan meg-

A volt Hangya Szövetkezet épülete

született a kulák-lista, s megkezdődött az osztályellenség kitelepítése, deportálása a faluból. 1947-1952 között bebörtönözték a rendszerrel nyíltan szembeálló, vagy e bűnnel vádolható, gyanúsítható embereket. Főleg értelmiségieket, középparaszt földtulajdonosokat. Gheorghiu-Dej 1949 márciusában kulákoknak minősítette mindazokat, akik 9 hektár földet birtokoltak. Később ezt ugyan 50 hektárra emelték, de akkorra Papolcon sokan megjárták a poklokat a Duna-deltában és egyéb állami munkatáborokban, mindenüktől megfosztva, emberségükben megalázva.

Papolcra is több embert deportáltak. Közöttük dr. Kelemen Zoltánt, dr. Bajkó Zsigmondot, ifjú Bajkó Zsigmondot és Bajkó Lajost. Ez utóbbi kereskedő volt, s mint ilyen ítéltetett a nép ellenségének. Dr. Kelemen Zoltán pedig jogászként, ügyvédként szenvedte meg a vagyonvesztést és elhurcoltatást. Az említettek birtokait, földjeit, erdőit, házukat az állam vette birtokba, s vagy mint állami tulajdont kezelte, vagy a kollektívába olvasztotta be. Az illetők ingóságait pedig deportálásuk napján, vagy az azt követő éjszakán széthordták, elsajátították azok, akik rendszeresen áhították a mások tulajdonát. Az 1989 december végén győztes temesvári és romániai forradalmat követő rendszerváltás némi reményt és kár-

pótlást helyezett kilátásba a szenvedéseket túlélte emberek számára. Néhányan visszakapták házukat, s néhányan most igényelhetik vissza földjüket, erdőjüket. A meggyötört, igazságtalanul meghurcolt, az osztályidegeneknek kikiáltottak szenvedéseire, az igazságtalan hatalom által ellopott életükre már nincs igazi kárpótlás. Egy emberöltőnyi élet kisemmizésére alig-alig vigasz, hogy valaki visszaköltözhet saját szülőfalu-jába, s visszakapja közben rommá silányított szülőházát. Ki adhatja vissza a Duna-deltában kényszermunkára ítélt, és a megaláztatásokba belehalt idős Szász Gergely és Bede Zoltán életét. Ki kárpótolja Bede Barnabás megroppant egészségét, szenvedését. Ki varázsolja reménykedő, jövőt építő településsé az erőszaktelek miatt haldokló, magyar lakosságát lassan elveszítő Papolcot.

Ki költözteti vissza az iparosodás lázában Kézdivásárhelyre, Brassóba, Kovásznára, Sepsiszentgyörgybe költözött családokat. A Nemere végigsüvít majd ezután is a Cseremegye és a Láhó közötti völgyben meghúzódó Papolc házai fölött, megborzongatja majd az emberek lelkét, s a téli hidegek megcsattogatják a zsendelyt a háztetőkön, s a völgyekben tavasszal kisarjad majd a fű, és nőni fog az erdő. Évgyűrűket növesztenek majd a fák, egymásra rakódókat, egymásra simulókat, s jönnek új népek, új emberek, akik majd megköszönik Istennek, hogy e zord és mégis kies tájra rakta le életük kenyerét, csak már azok között mindig kevesebben lesznek a magyarok, akik hajdan oly büszkék voltak székely örálló hivatásukra. Ilyen a történelem. Egymásra torlaszolja korszakait, évszázadait, hatalmi aspirációit. Mint a zajló jégtáblák, egymásra torlódnak generációk, etnikumok, nemzetiségek és nemzetek. Egyik űzi, hajtja a másikat, és közben oly kevés igazságot, oly kevés méltánylást és oly kevés humanizmust rejt el a méhében, hogy belesajdul a szépre, harmóniára és nyugalomra vágyók szíve. Pedig az Isten teremtette természet itt, Papolc környékén annyira szép és annyira zord, hogy béke és harmónia nélkül csak belepusztulni lehet. Higgyük hát, hogy jövőkorok embe-rének, magyaroknak és románoknak is megtermik ezek a hegyek és völgyek, ormok és szakadékok, csermelyek, erek, gyorsfolyású patakok, tiszta források és az erdők, a zúgó fenyvesek a kölcsönös humánusot, a békét és a megértést.

A papolci fúvószenekar 1984-ben

A papolci Vörös partizánok 1986-ban

Papolci szüretelők 1995-ben

Festett láda (1856)